การท่องเที่ยวกับการรื้อฟื้นประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทลื้อเชียงคำ[1]

นิชธิมา บุญเฉลียว

[1] บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความทรงจำร่วมของชาวลื้อพลัดถิ่นกับประเพณีประดิษฐ-กรรม” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษย-วิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ของชาวลื้อในประเทศไทย คือกระบวนการที่ทำให้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของพวกเขาสามารถมองเห็นได้ อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงการบอกเล่าเรื่องราวของชาวลื้อที่มีตำแหน่งแห่งที่ในสังคมรัฐชาติ ขบวนการฟื้นฟูประเพณีของชาวลื้อถือเป็นปฏิบัติการทางสังคม ที่กระทำผ่านการนิยาม ประกอบสร้างความหมาย และการต่อรอง ผ่านพื้นที่สาธารณะต่างๆ อันนำไปสู่ความพยายามที่จะผลิตซ้ำอดีต การจัดวางตำแหน่งแห่งที่ และการต่อรองทางการเมืองในเวทีสาธารณะ ในบทความนี้ ผู้ศึกษาจะนำเสนอให้เห็นถึงขบวนการฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรมของชาวลื้อในเชียงคำ จังหวัดพะเยา ในฐานะที่เป็นขบวนการเคลื่อนไหวในระดับท้องถิ่น ที่พัวพันไปกับเวทีการท่องเที่ยวในระดับชาติ บทความเสนอว่าการท่องเที่ยวไทยได้ดึง “ความเป็นลื้อ” ออกจากบริบทท้องถิ่น สู่การกลายเป็นสินค้าวัฒนธรรม ผ่านการประดิษฐ์ประเพณีที่ผูกโยงกับการนิยามอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ทว่าการท่องเที่ยวดังกล่าวก็กลายเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ชาวลื้อในเชียงคำสามารถสร้างพื้นที่ทางสังคมขึ้นมาเพื่อรื้อฟื้นและสืบสานประเพณีวัฒนธรรมของพวกเขาซึ่งเชื่อมโยงไปกับการท่องเที่ยวระดับชาติอย่างสำคัญ

Abstract

The Lue's revival of traditions and cultures in Thailand is a process that makes their ethnic identity visible, and shows the ways the Lue locate their position in a nationstate society. The Lue's cultural revival is a social practice that operates through constructions of meaning and negotiations in public spaces. This operation leads to attempts to reconstruct the past, to position their identity, and to political negotiation in the public. In this article, the author will demonstrate the Lue's cultural revival, in Chiang Kham, Payao Province, as a local movement that is relevant to national tourism. The article argues that Thai tourism is a mechanism which pulls Lue-ness out of its local setting to become a cultural commodity. This process is enacted through the invention of tradition which relies on the definition of ethnic identity. Nevertheless, tourism is also turned into a mechanism which enables the Lue in Chiang Kham to create a social space for their tradition and cultural revivals which is significantly related to national tourism.

1. บทนำ

นับจากทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา การเคลื่อนไหวเคลื่อนที่ของผู้คน ความสะดวกรวดเร็วของการเดินทาง การสื่อสารฉับไวข้ามชาติ รวมไปถึงธุรกิจและการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ในเรื่องสำนึกเกี่ยวกับตัวตนทางประวัติศาสตร์ที่สลับซับซ้อนมากขึ้น (Friedman, 1994) โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของชุมชนคนพลัดถิ่น (Diaspora) ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีประวัติศาสตร์ของการเดินทางอพยพพลัดพราก (ทั้งที่โดยสมัครใจและไม่สมัครใจ) จากถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองนอนเดิมไปอยู่ในอีกประเทศหนึ่งหรือสถานที่ซึ่งห่างไกลจากบ้านเกิดเมืองนอนเดิมออกไป ทำให้จำต้องปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมของเจ้าของประเทศหรือสถานที่ใหม่ในระดับหนึ่ง การกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมแห่งใหม่แต่ก็ยังคงโยงยึดอยู่กับบ้านเกิดเมืองเดิมอย่างเหนียวแน่น ทำให้คนพลัดถิ่นเกิดกระแสการหวนระลึกค้นหาการสร้างความทรงจำทางสังคม และรื้อฟื้นสืบสานอัตลักษณ์ชาติพันธ์เดิมที่แทบจะสูญหายไป เพื่อสร้างความเข้มแข็งต่อกลุ่มและเป็นพลังอำนาจในการต่อรองทางการเมืองจนไปถึงการรักษาทรัพยากรหรือเพื่อเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น

"ไทลื้อ" เป็นกลุ่มชนที่จัดอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ไท/ไตหรือกลุ่มชนภาษาตระกูลไต[2] (Tai Speaking Peoples) กลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่บริเวณแถบตอนบนของเอเชียอาคเนย์อันเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น ไท อาข่า กะเหรี่ยง มัง ตั้งถิ่นฐานกระจายกันออกไปในแต่ละพื้นที่อย่างหลากหลาย ประวัติศาสตร์ของ "ไทลื้อ" มัก

---

[2] ผู้ศึกษาใช้คำว่า "ไต" ในความหมายเดียวกับคำว่า "ไท" ที่หมายความถึงกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อยู่ในสายภาษาตระกูลไท (Tai/Dai Speaking Peoples) เมื่อกล่าวถึงคำนี้อย่างโดดๆ เช่น "กลุ่มชาติพันธุ์ไต" เพื่อหลีกเลี่ยงการพ้องเสียงกับคำว่า "ไทย" แต่หากเมื่อเรียกรวมกับชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ไทลื้อ ไทยวน ไทเขิน ฯลฯ นี้ ผู้ศึกษาจะใช้คำว่า "ไท" เช่นเดิม

ถูกเล่าผ่านหรือเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ของกลุ่มคนภาษาตระกูลไต ซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นเมืองเล็กเมืองน้อยที่รวมตัวกันอย่างหลวมๆ ในระดับสมาพันธ์ ในอดีตรัฐสมาพันธ์ของชาวลื้ออาศัยอยู่ในบริเวณ “แม่น้ำโขงตอนบน” ปัจจุบันคือบริเวณแถบตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนานในประเทศจีน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในสหภาพพม่าหรือด้านตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน ภาคตะวันตกเฉียงเหนือของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และแถบภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยในปัจจุบัน

ตัวเมืองเชียงคำ จังหวัดพะเยา พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ กล่าวได้ว่าจำนวนประชากรส่วนใหญ่เป็นลูกหลานของ “ไทลื้อสิบสองปันนา” เชียงคำนับว่าเป็นพื้นที่ที่แสดงให้เห็นถึงการเข้ามาของอำนาจรัฐและปฏิบัติการต่างๆ ของรัฐ (ชาติไทย) ที่กระทำต่อท้องถิ่นหรือ “ชนกลุ่มน้อย” ได้อย่างชัดเจน อำนาจรัฐดังกล่าวปฏิบัติการมาอย่างต่อเนื่องผ่านนโยบายการพัฒนาของรัฐ การขยายตัวทางด้านการศึกษาภาคบังคับ และการเข้ามาจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะที่ผ่านโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และโครงการจัดตั้ง “ศูนย์วัฒนธรรมไทลื้อ” ขึ้นภายในชุมชน แต่ทว่าในขณะเดียวกันพื้นที่ดังกล่าวกลับเต็มไปด้วยความพยายามในการผลิตซ้ำความทรงจำและประเพณีพิธีกรรมที่นำมาซึ่ง “อัตลักษณ์ไทลื้อ” ผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ ในอันที่จะสืบสานและสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มตนไว้

2. ขบวนการรื้อฟื้นและสืบสานวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทลื้อเชียงคำ

นับจากทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา การนำเสนอถึงเรื่องราวของวัฒนธรรมทั้งของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น ภายใต้

บริบทรัฐชาติและการพัฒนาแห่งชาติที่ได้หยิบยกเอาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มานำเสนอขายในเวทีการท่องเที่ยว รวมไปถึงการเลือกสรรรื้อฟื้นและการจัดการวัฒนธรรมเพื่อสนองตอบต่อการท่องเที่ยวดังกล่าว ถือเป็นกิจกรรมที่รัฐบาลให้การสนับสนุน เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการนำเข้าเงินตราต่างประเทศอย่างสำคัญ อีกทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธ์ก็ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น กล่าวได้ว่าในกรณีของชาวลื้อเชียงคำ ภายหลังจากการถูกกระแสโลกาภิวัตน์และการท่องเที่ยวโหมกระหน่ำเข้าสู่ชุมชนอย่างหนักหน่วง ชาวลื้อได้เข้าร่วมกระบวนการรื้อฟื้น สืบสาน และประดิษฐ์สร้างวัฒนธรรมอย่างเป็นพลวัต ผ่านการนำเสนอประเด็นเรื่อง “มรดกทางวัฒนธรรม” กับการสืบทอดวัฒนธรรมรากเหง้าดั้งเดิมของชาวไทลื้อ โดยอาจพิจารณาผ่านเรื่องสิ่งทอไทลื้อกับสุนทรียภาพของมรดกทางวัฒนธรรมจากอดีตถึงปัจจุบัน และระบำรำฟ้อนและเครื่องดนตรีกับการรำลึก รื้อฟื้น และโหยหาตัวตน “คนลื้อ” อันเป็นปรากฏการณ์ที่ถูกเลือกมานำเสนอบนเวทีการท่องเที่ยว ทั้งนี้ ขบวนการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมดังกล่าวยังสัมพันธ์ไปกับการเคลื่อนไหวของชุมชนจากระดับท้องถิ่นสู่ระดับประเทศด้วย ดังสะท้อนผ่านการก่อตั้งชมรมไทลื้อเชียงคำในฐานะที่เป็นต้นแบบแห่งการรวมตัวกันของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ (ในประเทศไทย) กระทั่งนำไปสู่การเกิดขึ้นของสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย ในฐานะที่เป็นโครงข่ายความสัมพันธ์ (ระดับชาติ) ของชนชาติพันธุ์ไทลื้อ

2.1 “มรดกทางวัฒนธรรม” กับการสืบทอดวัฒนธรรมรากเหง้าดั้งเดิมของชาวไทลื้อ

วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวไทลื้อในอดีตเป็นหลักฐานทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นไทลื้อได้เป็นอย่างดี เนื่องจากชาวไทลื้อมีวัฒนธรรม

การแต่งกายที่มีเอกลักษณ์ของตนเองที่แตกต่างไปจากกลุ่มคนอื่น ซึ่งในปัจจุบันแทบจะไม่มีให้เห็นแล้ว เพราะชาวไทลื้อรุ่นใหม่นั้นแต่งกายไม่ต่างไปจากคนเมืองและคนไทยทั่วไป นอกจากคนรุ่นเก่าที่ยังพอมีให้เห็นอยู่บ้าง แต่ก็มีจำนวนน้อย แต่กระนั้นก็ตาม สิ่งที่เป็นศิลปะประจำกลุ่มชนของไทลื้ออย่างหนึ่งซึ่งยังคงมีให้เห็นอยู่ค่อนข้างมาก คือ ศิลปะการทอผ้า ซึ่งชาวไทลื้อมีความชำนาญและมีความสามารถเป็นพิเศษ ผ้าทอมือที่ชาวไทลื้อทอขึ้นเพื่อใช้ในครัวเรือนและจำหน่ายในปัจจุบัน มีเอกลักษณ์และความงดงามอย่างน่าสนใจหลากหลายชนิด และการทอผ้ายังมีความเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตและความเชื่อของชาวไทลื้ออีกด้วย (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2544: 147-148) ดังนั้น ศิลปะการถักทอผืนผ้าจึงเป็นสิ่งจำเป็นในวิถีชีวิตตามแบบดั้งเดิมของชนกลุ่มนี้ แม้ว่าปัจจุบันการทอผ้าของชาวไทลื้อจะรับเอาเทคโนโลยี กรรมวิธี และรูปแบบจากภายนอกไปใช้บ้างก็ตาม แต่ก็ยังมีผ้าหลายชนิดที่ยังคงรูปแบบและแบบแผนดังเดิมตามขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อของกลุ่มชนให้เห็นได้ไม่น้อย

การทอผ้าเพื่อใช้ในครัวเรือนเป็นวิถีชีวิตของชาวไทลื้อที่สืบต่อกันมาแต่โบราณกาล เพราะในระบบสังคมเกษตรกรรมดั้งเดิมนั้น ผู้คนในสังคมจะต้องผลิตปัจจัยในการดำรงชีพด้วยตนเองแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค โดยเฉพาะเครื่องนุ่งห่มนั้นส่วนใหญ่ผู้หญิงจะเป็นผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ผลิต ดังนั้น การถักทอและการทอผ้าจึงเป็นหน้าที่ของผู้หญิงโดยตรง ในขณะที่ผู้ชายจะรับงานที่หนักกว่า เช่น การสร้างบ้านปลูกเรือน ตีเหล็ก ไถนา ฯลฯ ถึงกระนั้นก็ตาม ใช่ว่าผู้หญิงจะมีหน้าที่เพียงการทอผ้า ทำอาหารและเลี้ยงลูกเพียงเท่านั้น หากแต่ต้องช่วยงานในไร่นาที่เป็นงานเบากว่าผู้ชายด้วย เช่น ถอนกล้า ดำนา เกี่ยวข้าว ฯลฯ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ในระบบสังคมเกษตรกรรมดั้งเดิมมักจะแบ่งหน้าที่ของแต่ละฝ่ายไว้อย่างชัดเจน โดยมีขนบประเพณีซึ่งเป็น

เสมือนกรอบบังคับให้ผู้คนอยู่ในกรอบนั้นสืบต่อกันเรื่อยมา ศิลปะการถักทอเป็นงานที่ผู้หญิงชาวไทลื้อยังคงสืบทอดกันเรื่อยมา แม้เวลาจะผ่านมานับร้อยนับพันปีแล้วก็ตาม งานถักทอของชาวไทลื้อนั้นมีทั้งเป็นเครื่องนุ่งห่มสำหรับใช้ในชีวิตประจำวันและงานถักทอที่เกี่ยวเนื่องกับขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อของกลุ่มชนด้วย

ดังนั้น “ผ้าทอไทลื้อ” ถือเป็นสิ่งหนึ่งที่ถูกเลือกมานำเสนออย่างเข้มข้น ดังที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ว่า “ความเป็นไทลื้อ” ที่ได้ถูกติดป้ายหรือถูกให้ความหมายอย่างเหนียวแน่นผูกพันกับผ้าทอไทลื้อ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องเป็น “ผ้าทอไทลื้อลายน้ำไหล” อันเป็นเอกลักษณ์ความงดงามเฉพาะตัวของการถักทอเส้นฝ้ายเป็นผืนผ้า และไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่นั้น แต่เมื่อปัจจุบันยังได้รับแรงกระตุ้นและส่งเสริมจากหลายหน่วยงานภายใต้การเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนจากการกระตุ้นส่งเสริม “การฝึกอาชีพ” ให้กับชุมชน อันนำไปสู่การผลักดันให้เป็น “สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในระดับอำเภอเชียงคำ” ซึ่งได้รับรางวัลผลิตภัณฑ์ OTOP ยอดเยี่ยมระดับ 5 ดาว เป็นเครื่องการันตี สำหรับประเด็นเรื่อง “การแต่งกาย” ของชาวไทลื้อเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ชุมชนให้ความสำคัญและเลือกปฏิบัติ (สวมใส่) ทั้งด้วยเหตุผลเดียวกัน เวลาและสถานที่เดียวกัน อีกทั้งยังมีลักษณะหรือรูปแบบเดียวกันจนกลายเป็น “รูปแบบเครื่องแต่งกายของชาวไทลื้อเชียงคำ” อย่างค่อนข้างมีเอกภาพ

การนำเสนอผ้าทอผ่านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวลื้อ ถือได้ว่าเป็นการสร้างคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ที่สื่อถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในอดีตโดยการสร้างความต่อเนื่องในทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน (ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น) นำไปสู่การนำเสนอความเป็นชาติพันธุ์โดยการเชื่อมโยงเข้ากับผ้าทอ (และผู้หญิง) ไม่เพียงแต่จะเป็นการสร้างความเป็นอื่นเพื่อ

เป็นวัตถุจับจ้องในเวทีการท่องเที่ยว หากแต่ยังเป็นการผลิตซ้ำวาทกรรมความเป็นชาติพันธุ์ และยังแสดงถึงความเป็นชาติพันธุ์ที่มีลักษณะดั้งเดิมอีกด้วย

2.2 การก่อตั้งชมรมไทลื้อและสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย

จากการรวมตัวกันเพื่อรื้อฟื้นสืบสานประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทลื้อดังกล่าวข้างต้น ได้มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการเกิดขึ้นของกลุ่มทางสังคมในชุมชนคนพลัดถิ่นแห่งนี้ให้เกิดขึ้นเป็น “ชมรมไทลื้อเชียงคำ” ซึ่งเป็นการรวมตัวกันในระดับท้องถิ่นและระดับอำเภอ กระทั่งปัจจุบันกลายเป็นปรากฏการณ์ในระดับประเทศด้วยการจัดตั้งเป็น “สมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย” ในส่วนนี้ผู้ศึกษาต้องการให้ภาพของการรวมตัวกันของชมรมไทลื้อเชียงคำในฐานะที่เป็นต้นแบบแห่งการรวมตัวกันของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ กระทั่งการเป็นเงื่อนไขสำคัญที่นำมาสู่สมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทยในฐานะที่เป็นโครงข่ายความสัมพันธ์ระดับชาติของชาวลื้อ

ปลัดเลือดไทย วงศ์ใหญ่ (ประธานชมรมไทลื้อเชียงคำ-ภูซาง) กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการจัดตั้ง “ชมรมไทลื้อเชียงคำ” ว่า ด้วยความที่ตนเองไปอยู่ต่างจังหวัดมาเป็นเวลานาน เมื่อได้กลับมายังบ้านเกิด (อำเภอเชียงคำ) จึงมีความคิดที่จะสืบทอดวัฒนธรรมความเป็นลื้อให้คงอยู่สืบต่อไปร่วมกับนายอำเภอ ศึกษาวิชาการวัฒนธรรม กลุ่มครู ส.ส. (สนับสนุนงบประมาณ) และกลุ่มชาวบ้าน (สำหรับชาวไทลื้อในเชียงคำนั้นได้เริ่มต้นขึ้นจากการพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการในวงสนทนาเล็กๆ ซึ่งก็คือ “วงเหล้า” ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นแกนนำหลักของชุมชนในการทำหน้าที่สืบสานและสานต่อกิจการงานด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ของชาวไทลื้อให้สืบทอดต่อชั่วลูกชั่วหลาน) จนในที่สุดได้เกิดเป็นงานสืบสานตำนานไทลื้อขึ้นเป็นครั้งแรกในเดือน

ธันวาคม พ.ศ. 2537 และในปีต่อๆ มากระทั่งถึงในปัจจุบัน จากนั้นได้เขยิบมาเป็นการรวมตัวเป็นกลุ่มที่ใหญ่ขึ้นแล้วจึงขยับขยายพื้นที่ออกไปเป็นการรวมกลุ่มกันในระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ กระทั่งเกิดการรวมตัวกันเพื่อปรึกษาหารือและจัดตั้งเป็น “ชมรมไทลื้อเชียงคำ” ขึ้น ซึ่งได้แต่งตั้งคณะกรรมการในแต่ละหมู่บ้านเพื่อสะดวกต่อการดำเนินงานและการประสานงาน

ชมรมไทลื้อเชียงคำ-ภูซาง เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อราวปี พ.ศ. 2550 ในขณะที่สมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทยเป็นลักษณะการรวมตัวกันอย่างหลวมๆ แต่ต้องขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยผู้ดำเนินการคือ นายบุญรัตน์ วงศ์ใหญ่ เป็นผู้ยื่นเรื่องขอจัดตั้งเป็นสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย เดิมเป็นอาจารย์โรงเรียนเชียงคำวิทยาคม ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และถือเป็นประธานสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทยอย่างเป็นทางการ ขณะที่ (อดีต) ส.ส. ลดาวัลลิ์ วงศ์ศรีวงศ์ ผู้ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในอดีต ปัจจุบันจึงทำหน้าที่เป็นนายกสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย โดยทำหน้าที่เป็นประธานในการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อในพื้นที่ต่างๆ เช่น ดอยสะเก็ด แม่สาย น่าน ฯลฯ

สำหรับการประชุมหารือ เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีสถานที่ที่ตั้งสำหรับชมรมและสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย รวมถึงยังไม่มีป้ายประกาศอย่างเป็นทางการ ดังนั้น จึงเลือกใช้สถานที่คือบริเวณวัดพระธาตุสบแวนเป็นสถานที่ในการประชุม และเชิญผู้เข้าร่วมประชุม 4 ฝ่ายที่สำคัญ คือ ผู้ใหญ่บ้าน ประธานผู้สูงอายุ ประธานแม่บ้าน และประธานเยาวชน และสำหรับคำกล่าวที่ว่า “ศูนย์กลางไทลื้อ” คือบริเวณบ้านธาตุ บ้านหย่วน และบ้านมาง ซึ่งถือเป็นบรรพบุรุษของชาวไทลื้อเชียงคำ-ภูซางทั้งหมด หากแต่แยกกระจายขยายออกไปตั้งหมู่บ้านอื่นๆ ออกไป กระทั่งในราวปี พ.ศ. 2550 ได้มีคำสั่งจากผู้ว่าราชการจังหวัดพะเยาให้มีการดำเนินการอย่าง

เป็นทางการด้วยการจัดตั้ง “ชมรมไทลื้อ” ทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัดอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยเหตุผลทางการเมืองที่ว่าเพื่อความสะดวกในการดำเนินงานและการประสานงาน ซึ่งภายหลังจากการประชุมปรึกษาหารือกันในที่ประชุมดังกล่าว ได้มีมติเห็นชอบให้จัดตั้งเป็นชมรมทั้งในระดับอำเภอและจังหวัด เป็น “ชมรมไทลื้อเชียงคำ-ภูซาง” และ “ชมรมไทลื้อจังหวัดพะเยา” เพื่อรวมตัวกันดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวไทลื้อให้เป็นที่รู้จัก

การรวมกลุ่มกันดังกล่าวเป็นลักษณะการรวมตัวกันของชนชาติพันธุ์ไทลื้อที่อาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจายโดยทั่วไปทั้งในระดับตัวเมืองเชียงคำ ซึ่งเป็นการรวมตัวกันในระดับอำเภอโดยปัจจุบันได้รวมเอากิ่งอำเภอภูซางเข้าไว้ด้วยกัน เนื่องจากเดิมเป็นส่วนที่อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเชียงคำ และเป็นการรวมตัวกันของชาวไทลื้อทั้งหมดในจังหวัดพะเยา อันได้แก่ อำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงม่วน และกิ่งอำเภอภูซาง ทั้งนี้ สามารถตั้งข้อสังเกตได้ว่า การกระจายประชากรของไทลื้อในจังหวัดพะเยา เป็นที่น่าสังเกตว่าชาวไทลื้อนั้นเป็นกลุ่มชนที่มีความผูกพันและรักษาบ้านเกิดเมืองเดิมเป็นอย่างมาก ไม่ลืมชาติกำเนิดของตนเองถึงแม้จะจากบ้านเมืองมาไกลแสนไกล พอมาตั้งบ้านสร้างเมืองขึ้นใหม่ก็ยังพากันใช้ชื่อบ้านเมืองที่อาศัยอยู่แต่เดิมเป็นชื่อหมู่บ้าน เช่น บ้านหย่วน บ้านมาง บ้านแพด บ้านแวน ดังที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ทั้งยังสมัครสมานสามัคคีในความเป็นชาติพันธุ์ไทลื้อกลุ่มเดียวกันจนก่อเกิดเป็นความร่วมมือกันเพื่อการดำเนินงาน “ชมรมไทลื้อเชียงคำ-ภูซาง” เพื่ออนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของชนเผ่าไทลื้อ

การรวมตัวกันของกลุ่มทางสังคมในระดับท้องถิ่นข้างต้นได้นำมาสู่กระบวนการจัดตั้งเป็น “สมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย” โดยการนำของลดาวัลลิ์ วงศ์ศรีวงศ์ (ประธานสมาคมคนปัจจุบัน) ซึ่งนับได้ว่าเป็นลักษณะ

ของการรวมตัวกันอย่างหลวมๆ ของกลุ่มสมาชิกชนชาติพันธุ์ไทลื้อที่มีอยู่กระจัดกระจายในแถบภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งแม้ว่าการรวมตัวกันของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่อาศัยกระจัดกระจายอยู่ในระดับภูมิภาค (ภาคเหนือ) ผ่านการจัดตั้งสมาคมฯ จะเป็นลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างหลวมๆ เท่านั้น หากแต่เป็นการรวมกลุ่มทางสังคมที่มีนัยแฝงถึงการมีสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์สังคมร่วมกัน ในฐานะที่เป็นผู้ที่ถูกทำให้ต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอนเดิมอันเป็นที่มาของชุมชนคนลื้อพลัดถิ่นในประเทศไทย แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการขยายขอบเขตโครงข่ายความสัมพันธ์ดังกล่าวไปถึงระดับชาติหรือการข้ามชาติของชนชาติพันธุ์ไทลื้อด้วยความร่วมมือในการจัดงานระดับนานาชาติ “สืบสานตำนานไทลื้อโลก” (พ.ศ. 2548) เพื่ออนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมอันดีงามของชาวไทลื้อให้คงอยู่คู่สังคมและสานสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ให้เหนียวแน่นของชาวไทลื้อ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองของชนชาติพันธุ์ไทลื้อที่กระจัดกระจายตามประเทศต่างๆ ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนบนให้มีพื้นที่ในการติดต่อเชื่อมโยงกันได้ในยุคโลกาภิวัตน์ ดังตัวอย่างการทำพิธีลงนามสถาปนาบ้านพี่เมืองน้องชาวไทลื้อระหว่างจังหวัดพะเยา (อันเป็นตัวแทนของประเทศไทย) กับเขตปกครองตนเองสิบสองปันนา (อื่น) ซึ่งเป็นการสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งในด้านวิชาการ วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ ที่จะเรียนรู้ ศึกษา ช่วยเหลือ และร่วมมือกันอย่างต่อเนื่องสืบไป

3. “สืบสานตำนานไทลื้อ” การจัดงานเทศกาลทางวัฒนธรรมประจำปีของชาวลื้อเชียงคำ

กล่าวได้ว่า ในตัวเมืองเชียงคำนั้น ประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่มีเชื้อสาย “ไทลื้อ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพยายามในการอ้างอิงถึง

ประวัติศาสตร์ความทรงจำทางสังคมว่าเป็นกลุ่มผู้อพยพมาจากดินแดนไทลื้อจากสิบสองปันนาอันเป็นแผ่นดินแม่ของชาวลื้อ และเนื่องด้วยจากการที่ชุมชนแห่งนี้เป็นพื้นที่ที่แสดงให้เห็นถึงการเข้ามาของอำนาจรัฐ (ชาติไทย) ได้อย่างชัดเจนแม้ว่าจะเป็นพื้นที่ที่ห่างไกลจากความเป็นศูนย์กลางเป็นอย่างมาก แต่ทั้งนโยบายการพัฒนาของรัฐ การขยายตัวทางด้านการศึกษาภาคบังคับ และการเข้ามาจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนในรูปแบบต่างๆ โดยปฏิบัติการผ่านนโยบายหรือโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว ต่างกลับถาโถมเข้าสู่ชุมชนอย่างที่แทบจะตั้งตัวได้ไม่ทัน

ภายใต้บริบทรัฐชาติและการพัฒนาระดับภูมิภาค (อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง) ที่เกิดขึ้นนั้น “รัฐไทย” ได้เข้ามากระทำการหยิบฉวยและใช้ “พื้นที่(ของรัฐ) ชุมชนแห่งหนึ่ง” ด้วยการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเข้ากับการนิยามอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เพื่อพยายามกระทำให้พื้นที่แห่งนี้กลายเป็นพื้นที่หนึ่งของการท่องเที่ยว ดังที่ปรากฏผ่านงานสืบสานวัฒนธรรมประจำปีไทลื้อที่ชื่อว่า “สืบสานตำนานไทลื้อ” สืบเนื่องเรื่อยมา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2548 ได้จัดเป็นงานยิ่งใหญ่ร่วมกับเวทีการประชุมระดับนานาชาติของชาวไทลื้อ โดยใช้ชื่องานว่า “สืบสานตำนานไทลื้อโลก” (Tai Lue World Heritage: 12-13 Nov’2005 Phayao Thailand) ในฐานะที่เป็นเวทีในการเปิดพื้นที่ที่รวมเอาชุมชนไทลื้อ “ทั้งโลก” ให้มาอยู่ด้วยกัน ยิ่งไปกว่านั้น สิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นตามมาก็คือการที่พื้นที่ดังกล่าวกลับเต็มไปด้วยความพยายามในการสืบทอดและผลิตซ้ำประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนที่นำมาซึ่ง “อัตลักษณ์ความเป็นไทลื้อ” ผ่านกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมและพิธีกรรมต่างๆ ในการสืบสานและสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนไว้ รวมไปถึงความหวนหาอาลัยในบ้านเกิดเมืองนอนเดิม การโหยหาอัตลักษณ์ตัวตนทางวัฒนธรรมและความทรงจำทางสังคม (Social Memory) ของผู้คนใน “ชุมชนคนพลัดถิ่น” แห่งนี้

3.1 สืบสานตำนานไทลื้อ:
จุดเริ่มต้นของการประกาศ “ตัวตน” ของชาวลื้อ

จุดเริ่มต้นของการเกิดขึ้นของการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อในฐานะที่เป็นงานเทศกาลทางวัฒนธรรมและงานประจำปีของชุมชนท้องถิ่นแห่งหนึ่ง กล่าวได้ว่า ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความต้องการให้มีขึ้นของผู้คนในชุมชนที่ด้านหนึ่งต้องการให้เกิดกระบวนการ “รื้อฟื้น” และเพื่อ “สืบสาน” วัฒนธรรมความเป็น “ไทลื้อ” ในฐานะที่เป็นชุมชนชาติพันธุ์หนึ่งให้ธำรงอยู่สืบต่อไป ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากกระแสความนิยมเรื่อง “ท้องถิ่นนิยม” และ “การโหยหาอดีต” หรือการดื่มด่ำกับวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เคียงคู่ไปพร้อมกันกับการย้อนกลับไปหารากเหง้าของบรรพชนในอดีต ในฐานะที่เป็น “อุดมการณ์ร่วม” ของผู้คนในภูมิภาคแห่งนี้ ซึ่งหมายถึงพื้นที่ที่โดยรวมมักเรียกว่า “ล้านนา” ยิ่งไปกว่านั้น ยังอาจหมายรวมไปถึงพื้นที่อันเป็นส่วนหนึ่งของจีน ลาว พม่า และไทย ที่มักถูกรวมเรียกว่า “อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน” ด้วยการมีอดีตร่วม บรรพบุรุษร่วม และรวมไปถึงการมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมร่วมกัน เพื่อโยงยึดอุดมการณ์ที่ร่วมกันดังกล่าวในฐานะที่อาจเป็นพื้นที่หนึ่งของการรวมพลังเพื่อการต่อสู้กับอำนาจหนึ่งๆ ทั้งทางการเมือง ทุนนิยม ฯลฯ นอกจากนี้ อุดมการณ์ดังกล่าวเหล่านี้ยังไปด้วยกันได้ดีกับรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์หรือการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบทที่กำลังเป็นที่สนใจอย่างกว้างขวางทั้งในแวดวงวิชาการ การศึกษา หรือเพื่อการเดินทางท่องเที่ยวอันเป็นวัฒนธรรมกระแสนิยมใหม่ในสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์

ด้วยเหตุผลที่ว่านี้ “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” จึงถูกจัดขึ้นเป็นครั้งแรกที่จังหวัดพะเยา เพื่อสร้างความผูกพันระหว่างเยาวชนรุ่นหลังกับบรรพชนไทลื้อ รวมทั้งฟื้นฟู สืบสานและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทลื้อ และเป็นการประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมไทลื้อให้คนทั่วไปได้รู้จักกันมากขึ้น กระทั่งใน

ปี พ.ศ. 2548 ที่ผ่านมา ได้มีการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อเป็นครั้งที่ 10 แต่ไม่ได้เป็นเพียงแค่งานระดับประเทศเท่านั้น แต่ชาวไทลื้อยังได้ก้าวไปในระดับนานาชาติด้วยการผลักดันของลดาวัลลิ์ วงศ์ศรีวงศ์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นชาวไทลื้อโดยกำเนิด ที่ได้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการผลักดันงานดังกล่าวให้กลายเป็นงานระดับชาติด้วย “สืบสานตำนานไทลื้อโลก” ซึ่งเป็นการรวมเอาชาวไทลื้อในภูมิภาคนี้ คือจีน พม่า ลาว เวียดนาม และไทยให้มาจัดกิจกรรมร่วมกัน

ดังนั้น “สืบสานตำนานไทลื้อ” ในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของการประกาศ “ตัวตน” ของชุมชนชาวไทลื้อเชียงคำ จึงได้ถือกำเนิดขึ้น เพื่อเป็นพื้นที่หนึ่งในการตอกย้ำอุดมการณ์ร่วมบางอย่างที่จะสามารถเอื้อประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่นแห่งหนึ่งที่ซึ่งสามารถขับเคลื่อนไปได้เป็นอย่างดี ควบคู่ไปกับนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวของภาครัฐ ภายใต้บริบทรัฐชาติและการพัฒนาระดับภูมิภาค (ดังกล่าวข้างต้น) ที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวเข้ากับการนิยามอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในปัจจุบันได้ไม่มากก็น้อย เมื่อในยุคหนึ่งที่วัฒนธรรมของชาวไทลื้อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากวัฒนธรรมเรื่องการแต่งกายแบบดั้งเดิมนั้นได้เป็นที่ประจักษ์ให้เห็นว่าเริ่มเลือนลางจางหายไปกับชีวิตสังคมเมือง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอิทธิพลของวัฒนธรรมสมัยใหม่ได้แพร่ขยายเข้ามาสู่ชุมชนเป็นอย่างมาก ตลอดจนทางจังหวัดพะเยาได้มองเห็นถึงความสำคัญที่จะอนุรักษ์ประเพณีของชาวลื้อ ดังนั้น งานสืบสานตำนานไทลื้อจึงได้ถูกจัดขึ้น ซึ่งในปีต่อๆ มา ทางจังหวัดพะเยาได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของงาน และได้จัดเป็นงานระดับจังหวัดขึ้น โดยนำมารวมกับงานฉลองอนสรณ์ผู้เสียสละ พ.ศ. 2324 ซึ่งจะจัดขึ้นในระหว่างวันที่ 31 มกราคม ถึง 6 กุมภาพันธ์ของทุกปี

กระทั่ง “เมืองเชียงคำ” เริ่มเป็นที่รู้จักในฐานะหมู่บ้านท่องเที่ยวเป็นครั้งแรกในฐานะ “หมู่บ้านไทลื้อแห่งเมืองเชียงคำ จังหวัดพะเยา” ด้วยการ

เปิดตัวประชาสัมพันธ์ของวารสารเพื่อการท่องเที่ยวและอนุรักษ์ธรรมชาติ (และ) ศิลปวัฒนธรรม หรือที่รู้จักกันในนาม “หนังสืออนุสาร อสท.” ปีที่ 42 ฉบับที่ 7 เดือนกุมภาพันธ์ ปีพุทธศักราช 2545 อันเป็นผลมาจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ได้เติบโตอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ที่กำลังขับเคลื่อนประชาคมโลกอย่างยิ่งยวด กระทั่งกลายมาเป็นภาคอุตสาหกรรมที่นำรายได้หลักมาสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุดังกล่าว “หมู่บ้านไทลื้อเชียงคำ” จึงได้ถูกนำเสนอภาพด้วยการประชาสัมพันธ์ “เมืองเชียงคำ” หรืออำเภอเชียงคำ ในฐานะที่เป็นการเดินทางท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่ใส่ใจต่อวิถีชีวิตชนบท ซึ่งเอื้ออำนวยต่อรูปแบบการท่องเที่ยวของหมู่บ้านไทลื้อเชียงคำในฐานะที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่มี “ชนชาติพันธุ์ไทลื้อ” ที่แปลกและแตกต่างเป็นตัวบทสำคัญของการท่องเที่ยว ซึ่งภาพประกอบส่วนหนึ่งเป็นภาพถ่ายที่ได้จากการจัดงาน “สืบสานตำนานไทลื้อ” ในครั้งที่ผ่านมา

3.2 สืบสานตำนานไทลื้อโลก: การยกระดับเครือข่ายระดับชาติ (และนานาชาติ)

งานเทศกาลทางวัฒนธรรมของชาวไทลื้อแต่เดิมจัดเป็นเพียง “งานประจำปี” เท่านั้น แต่ปัจจุบันได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการยกระดับเครือข่ายของชนชาติพันธุ์ด้วยการก้าวไปสู่เวทีการประชุมในระดับชาติและนานาชาติด้วยงาน “สืบสานตำนานไทลื้อโลก” ซึ่งนำมาสู่การเป็นที่รู้จักและให้ความสนใจของผู้คนจากหลายหลากแวดวงทั้งวิชาการ การท่องเที่ยว และบุคคลทั่วไป ดังปรากฏบนข่าวจากหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งที่นำเสนอภาพชุมชนชาติพันธุ์หนึ่งกับงานการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมที่โด่งดังในระดับโลกของชาวไทลื้อ ปี พ.ศ. 2548 ได้จัดเป็นงานยิ่งใหญ่ร่วมกับเวทีการประชุมระดับนานาชาติของชาวลื้อ โดยใช้ชื่องานว่า “สืบสาน

ตำนานไทลื้อโลก" (Tai Lue World Heritage: 12-13 Nov'2005 Phayao Thailand) ซึ่งได้เป็นพื้นที่ที่รวมเอาชุมชนไทลื้อในภูมิภาคแห่งนี้ คือ จีน พม่า ลาว เวียดนาม และไทย ให้มาจัดกิจกรรมร่วมกัน ทั้งนี้ งานดังกล่าวไม่ได้เป็นการรวมตัวกันด้านการเมืองแต่เป็นการรวมกันเรื่อง "เชื้อชาติและวิถีปฏิบัติ" หรือความเป็นอยู่อันเป็นเอกลักษณ์เดียวกัน ซึ่งรวมไปถึงการสร้างความผูกพันระหว่างเยาวชนรุ่นหลังกับบรรพชนไทลื้อ รวมทั้งการฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน และสืบทอดวัฒนธรรมไทลื้อให้คงอยู่ต่อไป และยังถือเป็นการประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมไทลื้อให้คนทั่วไปได้รู้จักกันมากยิ่งขึ้น

ภายในงานดังกล่าวยังมีเสวนาทางวิชาการเรื่อง "ไทลื้อ: ความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม ในกระแสโลกาภิวัตน์" ซึ่งเป็นการนำเสนอให้เห็นถึงภาพความเป็นมาของชนชาติไทลื้อซึ่งถูกเชื่อมโยงผ่านมุมมองด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม พร้อมกับการผูกร้อยเรื่องราวไปกับอดีตไทลื้อจากสิบสองปันนาสู่ล้านนา และหลายประเทศในทุกมุมโลก นอกจากนี้ ยังมีพิธีการสำคัญอันเป็นความร่วมมือระหว่างจังหวัดพะเยาและเขตปกครองตนเองสิบสองปันนาประเทศจีน คือพิธีลงนามสถาปนาบ้านพี่เมืองน้องระหว่างจังหวัดพะเยา กับเขตปกครองตนเองสิบสองปันนา ซึ่งหมายถึง การสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในด้านวิชาการ วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ ที่จะเรียนรู้ ศึกษา ช่วยเหลือ และร่วมกันอย่างต่อเนื่องต่อไป

วันแรกของงาน "สืบสานตำนานไทลื้อโลก" (12 พฤศจิกายน 2548) เริ่มต้นด้วยกิจกรรมการให้ความรู้ทางวิชาการด้านชาติพันธุ์ของแผ่นดินอษาคเนย์ด้วยเสวนาทางวิชาการเรื่อง "ไทลื้อ: ความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม ในกระแสโลกาภิวัตน์" โดยมหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา ซึ่งเป็นการให้ภาพความเป็นมาของชาวไทลื้อที่จะถูกเชื่อมโยงผ่านมุมมองด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่าง

ผูกร้อยเป็นเรื่องราวให้ชวนระลึกไปกับอดีตของชนชาติพันธุ์ไทลื้อจากสิบสองปันนาสู่ล้านนาและหลายประเทศในมุมโลก จากนั้นคือพิธีลงนามให้ความเห็นชอบต่อการจัดทำ “หลักสูตรไทลื้อศึกษา” ของมหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา และการทำพิธีลงนามสถาปนาบ้านพี่เมืองน้อง ระหว่างชาวไทลื้อจังหวัดพะเยากับเขตปกครองตนเองสิบสองปันนา มณฑลยนนานประเทศจีน เพื่อสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งทางด้านวิชาการ วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ สู่การเรียนรู้ ศึกษา และช่วยเหลือร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และช่วงเย็นขณะที่พระอาทิตย์จะลับขอบฟ้า ผู้ร่วมงานร่วมกันสืบสานวัฒนธรรมงานประเพณียี่เป็งลอยโคม ณ บริเวณริมกว๊านพะเยา พร้อมชมขบวนแห่วิถีแห่งวัฒนธรรมภูกามยาวของจังหวัดพะเยาที่สืบทอดยาวนานกว่า 900 ปี และการแสดงแสงเสียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา

วันรุ่งขึ้น (13 พฤศจิกายน 2548) ของงานสืบสานตำนานไทลื้อโลกได้ถูกเนรมิตขึ้น ณ ดินแดนของชาวไทลื้อในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ผู้เข้าร่วมงานทุกคนจะแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายแบบชนชาติพันธุ์ไทลื้อ ประดับประดาด้วยเครื่องประดับเงินที่เรียบง่ายและงดงาม ภาพเหล่านี้จะเคลื่อนตัวไปทั่วเมืองเชียงคำ ในช่วงเช้าเริ่มต้นกิจกรรมด้วย “พิธีไหว้สาเทวดาเมือง” ณ บริเวณวัดพระธาตุสบแวน จากนั้นตามด้วย “พิธีสืบชะตาและบายศรีสู่ขวัญ” ให้กับพี่น้องชาวไทลื้อและนักท่องเที่ยวที่มาร่วมงานซึ่งถือเป็นการรับขวัญแขกแก้วผู้มาเยือนพร้อมกับชมวิถีชีวิตขนบประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทลื้ออย่างเต็มอิ่ม อาทิ กาดหมั้วครัวแลง พิธีแต่งงานไทลื้อ ตลอดจนการแสดงของพี่น้องไทลื้อจากสิบสองปันนา และพักรับประทานอาหารกลางวันด้วยการจำลองภาพวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวไทลื้อด้วยประเพณี “ชุมข้าวตอน” ณ บริเวณวัดหย่วน (คำว่า “ชุม” ในที่นี้คือภาษาเหนือที่หมายถึงกิจกรรมการร่วมรับประทาน

อาหารร่วมกัน ส่วนคำว่า “ข้าวตอน” หมายถึง อาหารมื้อกลางวัน) กระทั่งเวลาเลยล่วงมาถึงบ่าย ชาวไทลื้อเข้าร่วมขบวนพิธีตานตุงไทลื้อ ณ วัดแสนเมืองมา อันเป็นพิธีทำบุญถวายตุงเพื่ออานิสงส์ภายภาคหน้าของชาวไทลื้อ

บ่ายคล้อยเกือบเย็นเป็นเวลารวมตัวเพื่อตั้งขบวนพาเหรดหรือขบวนแห่แหนวัฒนธรรมของชาวไทลื้อทั้งในกลุ่มจังหวัดล้านนาและไทลื้อจากต่างประเทศ พร้อมกัน ณ วัดพระธาตุสบแวน ขบวนดังกล่าวประกอบด้วยขบวนวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ เช่น ขบวนแห่ตุง ขบวนประเพณี 12 เดือน ขบวนเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง ฯลฯ และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ กว่า 20 ขบวน ที่ถือได้ว่าแสดงออกถึงความเป็นไทลื้ออย่างแท้จริง ขบวนวัฒนธรรมเริ่มเคลื่อนตัวช้าๆ เพื่อถ่ายทอดความงดงามของวัฒนธรรมแห่งไทลื้อ จากวัดพระธาตุสบแวน ผ่านวัดหย่วน วัดแสนเมืองมา สามแยกบ้านมาง โรงพยาบาลเชียงคำ สามแยกโค้งบ้านเชียงบาน สิ้นสุดสายปลายทาง ณ สนามบินเชียงคำ เพื่อเข้าร่วมงาน “ชุมข้าวแลงขันโตก” พร้อมทั้งการแสดงวัฒนธรรม กิจกรรมการแสดงถึงวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และพิธีกรรมของไทลื้อ อันเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ อีกหลายรายการและปิดท้ายรายการด้วยการย้อนรำลึกถึงบรรยากาศทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวไทลื้อ ด้วยการแสดง “แสง สี เสียง” บอกเล่าตำนานของชาวไทลื้อจาก “สิบสองปันนาสู่ล้านนา” เป็นรายการสุดท้าย

4. การจัดตั้ง “ศูนย์วัฒนธรรมไทลื้อ” ในฐานะพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในชุมชน

คำว่า “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” ได้เริ่มถูกกล่าวขานอย่างจริงจังในช่วงยุค พ.ศ. 2530 ภายหลังจากสภาวการณ์ขยายตัวทางเศรษฐกิจ และจำนวนพิพิธภัณฑ์ที่เพิ่มสูงมากขึ้น อันนำมาสู่ความเคลื่อนไหวในระดับอุดมการณ์ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่มิใช่กลไกจากภาครัฐ หากแต่เป็นกลไกนอก

ภาครัฐ ซึ่งก็คือ “ชาวบ้านและนักวิชาการ” โดยมีแนวความคิดว่า “... พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นไม่ใช่เรื่องของอาคารสถานที่และบรรดาโบราณวัตถุแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่จะต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์สังคม และชีวิตวัฒนธรรมของผู้คนท้องถิ่นเดียวกัน...” (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2544: 2) โดยบทบาทของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจะเป็นกลไกที่สำคัญในการปลุกจิตสำนึกท้องถิ่นที่เข้มแข็ง สอนให้ชุมชนได้รู้จักคิด และเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ ทั้งนี้ พัฒนาการของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเริ่มมีขึ้นโดยทั่วไปในราว 40-50 ปี ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่ใกล้เคียงกันกับการเกิดขึ้นของพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ โดยสะท้อนผ่านการรวบรวมวัตถุทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนต่างๆ เช่น พระสงฆ์ ครู ผู้นำทางการเมือง ฯลฯ รวมถึงการที่ผู้คนในท้องถิ่นจะต้องเป็นตัวตั้งหรือกำหนดว่าจะเลือกนำสิ่งใดมาจัดแสดง รวมถึงทิศทางและหัวข้อในการจัดแสดง และสิ่งที่แสดงลักษณะเฉพาะที่มักเรียกกันว่า “เอกลักษณ์ท้องถิ่น” นอกจากนี้ การแสวงหาลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น ส่วนหนึ่งกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากกระแสการตอบโต้ต่อกระแสโลกาภิวัตน์ที่พยายามเปลี่ยนให้โลกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทุกๆ ด้าน จากเดิมที่พิพิธภัณฑ์ถูกกำหนดให้เป็น “พิพิธภัณฑ์แห่งชาติ” โดยการกำหนดของศูนย์กลาง กระทั่งการนำมาสู่การเกิดขึ้นของ “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปิดพื้นที่ใหม่ให้กับท้องถิ่นในการสร้างความมีตัวตนของตนเองให้เด่นชัดขึ้น นอกจากนี้ “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” ยังถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของแผนโครงการ “เมืองน่าอยู่” และเพื่อการส่งเสริมกิจการการท่องเที่ยว ซึ่งถูกบัญญัติเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวของเทศบาลอีกด้วย

ภายหลังจากที่กระแส “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” ซึ่งกำลังจะกลายเป็น “พิพิธภัณฑ์นิยม” ที่ได้เริ่มโหมกระหน่ำชุมชนในทุกหนแห่งในสังคมไทย

ทั้งที่เกิดจากนโยบายรัฐบาลและความต้องการของชุมชนเอง ได้ส่งผลต่อการริเริ่มให้มีพิพิธภัณฑ์ภายในชุมชนชาวลื้อพลัดถิ่นเชียงคำในฐานะที่เป็น “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” จากการผลักดันส่งเสริมโดยภาครัฐและภาคประชาชน อันได้แก่ ศูนย์ทอผ้าไทลื้อ ศูนย์วัฒนธรรมไทลื้อ และศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน รวมถึงการขึ้นทะเบียนให้เป็น “โบราณสถาน” ของวัดแสนเมืองมา และการจัดตั้งศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) กอปรกับกระแสความสนใจในแวดวงวิชาการที่มีต่อกระบวนทัศน์เรื่อง “ท้องถิ่นนิยม” ที่ได้ให้ความสนใจต่อการศึกษาท้องถิ่นในฐานะที่เป็นหน่วยของการวิเคราะห์ และให้ความสำคัญกับความรู้ ทรัพยากร และศักยภาพของชาวบ้านในท้องถิ่น ที่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยศักยภาพของตนเองในยุคโลกาภิวัตน์ (พัฒนา กิติอาษา, 2546) ซึ่งมีผลต่อกระบวนการพัฒนาและผลักดันให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม กระบวนการดังกล่าวยังคงจำกัดอยู่แต่ในวงวิชาการเป็นหลัก กระทั่งเมื่อรัฐเริ่มกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นในปี พ.ศ. 2537 ที่มีพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายในการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นและให้สิทธิแก่ท้องถิ่นในการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณีในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งความเคลื่อนไหวในภาครัฐที่มีต่อท้องถิ่นดังกล่าวก็สอดรับกับกระแสภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กลายเป็นส่วนหนึ่งในภารกิจของภาครัฐ ที่ได้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการผลักดันการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขึ้น

ดังนั้น พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจึงได้ถูกนิยามขึ้นใหม่โดยมีฐานะเป็น “แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต” (ปริตตา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล และคณะ, 2547: 41) และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นยังถูกผูกโยงให้เข้ากับเรื่องสิทธิการจัดการทรัพยากรภายในชุมชนหรือท้องถิ่นเอง อันเป็นการเปิดพื้นที่ให้แก่ท้องถิ่นในการนิยามตนเองเพื่อทัดทานกับการครอบงำจากภายนอก ดังจะเห็นได้จาก

ชื่อของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในยุคปัจจุบันมักมีคำว่า “ท้องถิ่น” หรือ “พื้นบ้าน” เข้ามาเป็นส่วนประกอบของชื่อพิพิธภัณฑ์เสมอ เช่นเดียวกันกับ “ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน” ถือเป็นโครงการล่าสุดของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ภายใต้การทำงานของกระทรวงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่กำลังจะเกิดขึ้นมาเป็นจำนวนมากนี้จะกลายเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของสังคมไทย จากลำดับเหตุการณ์ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าหน่วยงานของรัฐบาลได้มีบทบาทอย่างมากในการผลักดันให้เกิดการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่นที่มิใช่พิพิธภัณฑ์แห่งชาติซึ่งอนุสรณ์ของนโยบายต่างยุคต่างสมัยเหล่านี้จึงหลงเหลืออยู่แต่เพียง “ป้ายชื่อ” ที่ปักป้ายสารพัดชนิดไว้ทั้ง พิพิธภัณฑ์/พิพิธภัณฑสถาน ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์บูรณาการฯ และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

กล่าวโดยสรุป การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นได้มีความก้าวหน้าขยายเป็นวงกว้างและได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีในปัจจบัน ทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น ต่างกล่าวขานรับต่อการเกิดขึ้นของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โดยมีความต้องการว่าจะเป็นที่รวบรวมบรรดาสิ่งของที่เป็น “มรดกทางวัฒนธรรม” ทั้งข้อมูล ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสืบต่อถ่ายทอดให้คนภายในได้เรียนรู้ ในขณะเดียวกันก็เพื่อให้คนภายนอกเรียนรู้ว่าแต่ละท้องถิ่นต่างมีความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์สังคมที่แตกต่างกันไป

เมื่อคำว่า “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” ได้แฝงความหมายถึง พิพิธภัณฑ์ที่เกิดขึ้นและดำเนินการโดยสถาบันหรือองค์กรท้องถิ่นที่ต่างไปจากพิพิธภัณฑ์แห่งชาติอันเป็นการดำเนินการโดยองค์กรภาครัฐเป็นสำคัญ ดังนั้น ความต้องการให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกลายเป็นแหล่งความรู้ที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนที่สำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิด

แก่ท้องถิ่นหรือชุมชนจึงไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเลื่อนลอย หากแต่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่เกิดขึ้นนั้นกลับเป็นภาพสะท้อนถึงความพยายามในการ “นำเสนอ” ที่ต้องการหลุดพ้นไปจากอำนาจรัฐซึ่งเป็นอำนาจจากส่วนกลาง ภายใต้การเลือกสรรนำเสนอตามความต้องการของคนในชุมชน โดยการศึกษาครั้งนี้จะมอง “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” ในฐานะเป็น “พื้นที่ทางวัฒนธรรม” ที่แฝงเร้นไปด้วยนัยทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนชาวลื้อแห่งนี้ โดยพยายามทำความเข้าใจผ่านบทบาทหน้าที่ทั้งในตัวของพิพิธภัณฑ์เองและในส่วนของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในแง่ของการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการพิพิธภัณฑ์ โดยเฉพาะปฏิบัติการในเรื่องของการเลือกและจัดวางสิ่งของในฐานะที่เป็นภาพแสดงแทนความจริงของชุมชน หรืออาจกล่าวได้ว่าพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในแง่หนึ่งได้เปิดพื้นที่ใหม่ให้กับชุมชนหรือท้องถิ่นในการสร้างและบ่งบอกถึงอัตลักษณ์และตัวตนของชุมชนได้เด่นชัดขึ้นที่แตกต่างไปจากการให้ภาพเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยภาครัฐ ดังนั้นการจัดการของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแห่งนี้จึงสัมพันธ์ไปกับเนื้อหาในด้านประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม สังคม และชีวิตวัฒนธรรมของชาวลื้อในชุมชนแห่งนี้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นสิ่งสำคัญต่อการกำหนดถึงวัตถุที่จะนำมาจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์รวมถึงรูปแบบของการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ อันสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์และตัวตนของชุมชนไทลื้อแห่งนี้

หาก “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” คือปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมไทย และปรากฏการณ์พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือการเกิดขึ้นของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบท อันเป็นความเคลื่อนไหวทางสังคมวัฒนธรรมของประชาชนผู้คนธรรมดาสามัญที่ปรากฏชัดเจนขึ้นในสังคมไทยช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” คือพื้นที่การ

แสดงออกหรือปฏิบัติการรูปแบบหนึ่งที่ผู้คนในท้องถิ่นตอบโต้ต่อพลังการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามากระทบท้องถิ่นและชีวิตของคนท้องถิ่น โดยมีผู้คนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของพื้นที่ เจ้าของวัฒนธรรม เป็นตัวละครเอก

ยิ่งไปกว่านั้น การรวบรวมวัตถุที่สามารถนำมาใช้ในการจัดแสดงบนพื้นที่พิพิธภัณฑ์ กล่าวได้ว่าเป็นการสร้าง “เรื่องราว” ที่นำไปสู่การสร้าง “เรื่องเล่า” โดยผ่านมุมมองที่มีต่อวัตถุแต่ละชิ้นที่นำมาจัดแสดง ซึ่งสำหรับการนำเสนอให้เห็นถึงปฏิบัติการของการเลือกและจัดวางที่เกิดขึ้นในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในครั้งนี้ ผู้เขียนได้เลือกที่จะอธิบายถึง “ศูนย์วัฒนธรรมไทลื้อเชียงคำ” ที่จัดตั้งขึ้นโดยการสนับสนุนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เสมือนเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นสถานที่รวบรวมและจัดแสดงด้านศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ (โดยเฉพาะในอดีต) โดยพื้นที่บริเวณชั้นล่างของอาคารศูนย์วัฒนธรรมนั้นได้จัดเป็นนิทรรศการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ โดยการจัดบอร์ดที่มีทั้งคำอธิบายพร้อมแผนผัง แผนที่และภาพประกอบ เพื่อให้ผู้ที่มาเยี่ยมชมศูนย์วัฒนธรรมแห่งนี้ได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาและการอพยพของชาวไทลื้อจากสิบสองปันนาสู่เมืองเชียงคำ พร้อมทั้งยังได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตในแบบฉบับของชาวลื้อเป็นอันดับแรกที่บริเวณชั้นล่าง และยังได้มีการจัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้หรือเครื่องทำมาหากินของชาวลื้อ โดยเฉพาะที่ รวมถึง “ปั๊บสา” ที่เขียนด้วยปากกาเป็นภาษาไทลื้อทั้งโดยแบ่งหมวดหมู่ต่างๆ อาทิ บันทึกตำราพยากรณ์ ตำรายาสมุนไพร ตำนานไทลื้อ เป็นต้น

การจัดแสดงสิ่งของต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นนั้น ได้สะท้อนภาพของชุมชนโดยเฉพาะด้านวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น (ในฐานะที่เป็นชุมชนคนลื้อที่มีอัตลักษณ์เป็นของตัวเองอย่างเด่นชัด) ผ่านสิ่งของที่เคยใช้ในชีวิตประจำวันในอดีต ที่แฝงถึงอัตลักษณ์ของชาวลื้อที่รับสืบทอดต่อกันมา

จากรุ่นสู่รุ่นทั้งวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ รวมถึงวัตถุสิ่งของที่เกี่ยวข้องในเชิงประวัติศาสตร์อย่างความเป็นมาของชุมชนชาวลื้อที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ไปกับภาพสะท้อนที่เคยเป็นในอดีตที่อาจมีความเชื่อมโยงไปกับถิ่นบ้านเกิดเมืองนอนเดิม (สิบสองปันนา) ในลักษณะของความคล้ายคลึงกันของสิ่งของและวิถีการดำเนินชีวิตที่สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป

การเกิดขึ้นของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในด้านหนึ่งเกิดขึ้นจากการตระหนักถึงวัฒนธรรมไทลื้อโดยเฉพาะแบบดั้งเดิมของชาวบ้านในชุมชน โดยได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเพื่อหวังว่าพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแห่งนี้จะได้เป็นแหล่งบอกเล่าและเรียนรู้ถึงวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมในแบบฉบับของคนลื้อ ซึ่งแม้ว่าในปัจจุบันชุมชนคนลื้อต้องดำรงอยู่ภายใต้ความหลากหลายในสังคม แต่ในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันยังคงมีการปฏิบัติที่มีความเกี่ยวโยงกับรากฐานวัฒนธรรมของคนลื้อแบบดั้งเดิมด้วยความค้นเคยยิ่ง ดังเช่น การแต่งกาย การเข้าวัด การประกอบพิธีกรรม จนกล่าวได้ว่าการใช้ชีวิตของชุมชนไทลื้อนั้นยังผูกโยงอยู่กับวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมอยู่ (ที่ซึ่งไม่ต่างไปจากที่นำเสนอบนพื้นที่พิพิธภัณฑ์ในชุมชน)

5. หมู่บ้านวัฒนธรรมไทยลื้อ: หัวใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดพะเยา[3]

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา กล่าวได้ว่าเป็นยุคของการน้อมรับเอาการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) มาสู่ประเทศของตนเป็นอย่างมาก แม้กระนั้นก็ตาม การท่องเที่ยวแบบมวลชนเองก็ถูกท้าทายด้วยสภาวการณ์

---

[3] ผู้เขียนใช้คำว่า “หมู่บ้านไทยลื้อ” ที่มีตัว ย. เป็นตัวสะกด ตามการให้คำจำกัดความถึง “ชาวไทลื้อ” โดยรัฐ (ชาติไทย) ซึ่งในที่นี้หมายรวมถึงองค์กรการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ที่ได้เลือกใช้ “ไทยลื้อ” เป็นชื่อเรียกขานถึงหมู่บ้านและชนชาติพันธุ์ไทลื้อดังกล่าว

ตื่นตัวของโลกต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษที่ 1970 ด้วยเช่นกัน ซึ่งในท้ายที่สุดความท้าทายดังกล่าวได้แปรเปลี่ยนเป็นแนวคิดใหม่ทางการท่องเที่ยวคือ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) อันเป็นแนวความคิดที่กล่าวถึงการเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีขนาดเล็กกับการมีส่วนร่วมของผู้คนในท้องถิ่นในฐานะที่เป็นเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ รวมถึงการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมในพื้นที่นั้นๆ ผ่านการใช้หรือสร้างสิ่งปลูกสร้างที่ยึดถือสอดคล้องกับท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน ทั้งนี้ นิยามการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่เกิดขึ้นนับว่ามีความหมายต่อภาวการณ์ดำรงอยู่ของผู้คนในท้องถิ่นซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการท่องเที่ยวที่มุ่งแสวงหาความแปลกใหม่ของทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้นๆ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยจะเปิดรับการท่องเที่ยวเข้ามานับตั้งแต่กลางคริสต์ทศวรรษที่ 1920 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา และได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจังในช่วงระหว่างคริสต์ทศวรรษที่ 1950 - 1960 เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) เป็นครั้งแรกเพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศ ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวแบบมวลชนอย่างแท้จริง รวมไปถึงการประกาศแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 1 ซึ่งกล่าวถึงแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยที่แม้ว่าจะไม่มีความชัดเจนนักเนื่องจากแผนการท่องเที่ยวดังกล่าวมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลัก แต่ก็นับว่าส่งผลต่อการปรับสถานภาพจากองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสู่การเป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) โดยขยายขอบเขตไปสู่การพัฒนาอนุรักษ์ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว และส่งเสริมเผยแพร่การท่องเที่ยวเพื่อรองรับ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น พร้อมกับการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ในปีเดียวกันซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ได้บรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาของชาติ ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าการปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นเป็นจุดกำเนิดที่สำคัญประการหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของประเทศไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546)

ดังนั้น เมื่อปัจจุบันเป็นยุคที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จึงเป็นเหตุผลที่นำมาสู่รูปแบบใหม่ของการท่องเที่ยวทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่นำมาสู่การตื่นตัวของท้องถิ่นต่อการนำเสนอตัวเองเพื่อสนองตอบต่อรูปแบบการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อท้องถิ่นเป็นสำคัญ และเมื่อพิจารณากับ “ชุมชนไทลื้อเชียงคำ” แล้ว จะเห็นได้ว่า คำตอบที่สามารถนำมาใช้อธิบายรูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจนที่สุดก็คือ การเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ได้รวมเอาหลายคำตอบของการศึกษาท่องเที่ยวทั้งประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมประเพณี หรือแม้กระทั่งเป็นการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบทเข้าไว้ด้วยกัน[4]

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural tourism) นับเป็นอีกแขนงหนึ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยการท่องเที่ยวแบบมวลชนและการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังสามารถนำมาใช้เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยุคปัจจุบัน ทั้งนี้นอกเหนือไปจากการสร้างความกลมเกลียวกันของมนุษย์แล้วยังส่งผลให้มีการใช้วัฒนธรรมเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวที่สำคัญเพื่อสร้างเศรษฐกิจทั้งทางตรง

---

[4] การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่กล่าวถึงนี้ ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Tradition Tourism) การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism/Village Tourism) และการท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) เป็นต้น

และทางอ้อม ในการนิยามความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นการเรียนรู้ถึงความแตกต่างในแต่ละพื้นที่ของประเทศที่ไม่มีในตำราแนะนำการท่องเที่ยว เพื่อให้เห็นความเป็นหนึ่งเดียวภายใต้ความหลากหลายของการดำเนินชีวิตของคนไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546) ดังเช่นที่ Valene L. Smith (1989) อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มีการแต่งแต้ม (picturesque) หรือละเลงสีสันแก่ท้องถิ่น (local culture) ที่การดำเนินชีวิตแบบเก่าๆ (old style) ได้สูญหายจากความทรงจำของมนุษย์ไปแล้ว ดังนั้น กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเห็นได้จากการรับประทานอาหารและพำนักในบ้านแบบชนบท การชมการแสดงท้องถิ่น การร่วมงานเทศกาลด้วยการแต่งกายแบบท้องถิ่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือวัฒนธรรมของชาวชนบทที่ถูกสร้างขึ้น

เมื่อกระบวนการโลกาภิวัตน์ได้พัดพาคลื่นพายทางวัฒนธรรมที่เรียกว่า “การท่องเที่ยว” ที่เข้ามาแทรกซึมในทุกอณูของอาณาบริเวณพื้นที่บนโลกนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมาบรรจบพบกับปริมณฑลของความเป็น “ท้องถิ่น” แล้ว ความน่าสนใจของมันกลับเพิ่มทวีความรุนแรงมากขึ้นและกลายเป็นพลังในการขับเคลื่อนได้เป็นอย่างดีกับแนวความคิดเรื่อง ท้องถิ่นนิยม (Localism) การหวนรำลึกโหยหาอดีต (Nostalgia) หรือแม้กระทั่งการค้นหาวัฒนธรรมรากเหง้าดั้งเดิมของมนุษยชาติต่างๆ นั้น ได้นำมาสู่รูปแบบที่หลากหลายของการท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยว ภายหลังจากที่รูปแบบของการท่องเที่ยวแบบเดิมๆ ที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าการท่องเที่ยวแบบมวลชนเริ่มเป็นสิ่งที่ไม่ได้รับความนิยมในยุคปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่รูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) ตามหลักปฏิญญาสากลโลก

ปรากฏการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นทุกแห่งทั่วโลกเฉกได้เกิดขึ้นกับชุมชนชาวลื้อพลัดถิ่นเชียงคำแห่งนี้เช่นกัน นับจากทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมาที่ "ความเป็นลื้อ" กลายเป็นสิ่งบ่งบอกถึง "ขอบเขตทางอัตลักษณ์วัฒนธรรม" ได้อย่างชัดเจน และเมื่อรวมกับเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ (Oral History) ของชุมชน มันจึงถูกนำมาใช้เพื่อนำเสนอถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์บนเวทีการท่องเที่ยวอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอผ่านขบวนพาเหรดหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ ซึ่งชาวลื้อเชียงคำต่างก็น้อมรับกระบวนการดังกล่าว และผลักดันชุมชนให้เป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญในฐานะ "หมู่บ้านวัฒนธรรม" ที่มีชุมชนชาติพันธุ์ไทลื้อซึ่งเดินทางอพยพมาจากดินแดนสิบสองปันนาที่ว่ากันว่าเป็นแผ่นดินแม่ของชาวไทลื้อ (และหมายรวมถึงดินแดนของบรรพบุรุษของเผ่าพันธุ์ไทยทั้งหมด) อาศัยอยู่ ดังคำกล่าวเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมดินแดนแห่งนี้ เช่น

> "อำเภอเชียงคำรณรงค์ให้ "หมู่บ้านไทลื้อ" อนุรักษ์สภาพความเป็นอยู่และแบบแผนของวิถีชีวิต เพื่อเป็นแบบอย่างและส่งเสริมการศึกษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดี สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีเวลาน้อย เราขอเสนอให้ท่านไปศึกษา 'วิถีชีวิตแบบลื้อ' เรามีหมู่บ้านที่สะอาดร่มรื่น มีค่าทางวัฒนธรรม ศาสนสถาน ศิลปะแบบไทลื้อ (วัดหย่วน วัดแสนเมืองมา) และที่น่าสนใจเป็นพิเศษคือ ศูนย์ทอผ้าไทลื้อ ณ วัดพระธาตุสบแวน และศูนย์วัฒนธรรมไทลื้อเชียงคำ ณ วัดหย่วน..."
> (อุทิศ ปฐมของ, 2541: 33)

และ

> "อำเภอเชียงคำปัจจุบันยังคงรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของกลุ่มชนได้อย่างเหนียวแน่น จัดได้ว่าเป็นเมืองแห่งอารยธรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นเอกลักษณ์ที่น่าภาคภูมิใจ" (สมศักดิ์ สุวรรณสุจริต, 2541: 89)

ภาพจากคอลัมน์นำเสนอเรื่อง
“เส้นทางวัฒนธรรมไทยลื้อพะเยา”
ที่มา: หนังสือ *อนุสาร อสท.*
ปีที่ 42 ฉบับที่ 7 เดือนกุมภาพันธ์
ปีพุทธศักราช 2545 (หน้า 46-47)

“หมู่บ้านไทลื้อเมืองเชียงคำจังหวัดพะเยา[5]” เริ่มจัดตั้งขึ้นในราวปี พ.ศ. 2545 และเป็นที่รู้จักในฐานะหมู่บ้านท่องเที่ยวเป็นครั้งแรกด้วยการเปิดตัวประชาสัมพันธ์ของวารสารเพื่อการท่องเที่ยวและอนุรักษ์ธรรมชาติ (และ) ศิลปวัฒนธรรม หรือที่รู้จักกันในนามหนังสือ*อนุสาร อสท.* ปีที่ 42 ฉบับที่ 7 เดือนกุมภาพันธ์ ปีพุทธศักราช 2545 ในฐานะที่เป็นหนังสือคู่มือเพื่อแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจภายในประเทศ อันเป็นผลมาจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างรวดเร็วในยุคโลกา-ภิวัตน์ที่กำลังขับเคลื่อนประชาคมโลกอย่างยิ่งยวด กระทั่งกลายมาเป็นภาคอุตสาหกรรมที่นำรายได้หลักมาสู่ประเทศอย่างเป็นจำนวนมาก และด้วยเหตุที่รูปแบบการท่องเที่ยวที่ปรากฏในตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมามีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปมากสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่แสวงหาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในท้องถิ่นมากขึ้น จึงนำมาสู่การให้ความสำคัญกับรูปแบบการท่องเที่ยวแบบสากลที่ใส่ใจต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และส่งผลให้ “หมู่บ้านไทยลื้อเมืองเชียงคำ” ได้รับการสถาปนาและถูกนำเสนอหยิบยกขึ้นมาในฐานะ “เส้นทางวัฒนธรรมไทยลื้อพะเยา”

---

[5] ผู้เขียนยังคงใช้คำว่า “ไทลื้อ” ดังเดิม แต่เมื่อใดที่ผู้เขียนใช้คำว่า “ไทยลื้อ” อันมีตัว ย. เป็นตัวสะกด นั่นหมายถึงผู้เขียนใช้ตามหนังสือหรือเอกสารที่ผู้เขียนต้องการเน้นย้ำให้เห็นถึงการสะท้อนตามความหมายของรัฐ (ดังที่กล่าวข้างต้น) ซึ่งผู้เขียนมิได้พิมพ์ผิดแต่อย่างใด

"หมู่บ้านไทลื้อเชียงคำ" ได้ถูกนำเสนอภาพด้วยการประชาสัมพันธ์ "เมืองเชียงคำ" หรืออำเภอเชียงคำในฐานะที่เป็นการเดินทางท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ที่เรียกว่า "Rural Tourism" หรือ "Village Tourism" หรือการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมที่สามารถแสดงให้เห็นได้ชัดเจนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เรียกว่า โฮมสเตย์ (Home Stay) โดยให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบทดังกล่าวว่าเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกรูปแบบหนึ่งที่นอกจากผู้เดินทางท่องเที่ยวจะได้รับความเพลิดเพลินจากการเดินทางท่องเที่ยวแล้ว ยังสามารถได้รับความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของผู้คนในแต่ละท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรม เช่น บ้านเรือน วัดวาอาราม การแต่งกาย อาหารพื้นบ้าน เครื่องดนตรีพื้นบ้าน ตลอดจนภาษาท้องถิ่น นับได้ว่าเป็นการช่วยรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ไม่ให้สูญหายอีกทางหนึ่งด้วย (ฤโสพา, 2545: 45)

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยวของหมู่บ้านไทลื้อเชียงคำ คือรูปแบบการท่องเที่ยวเมืองเชียงคำในฐานะที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ที่น่าสนใจไปกว่านั้นคือ การมี "ชนชาติพันธุ์" ที่แปลกและแตกต่างมานำเสนออย่างมีนัยสำคัญด้วยการมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของเมืองเชียงคำที่นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตของชนชาติพันธุ์ที่ไม่เหมือนกับชาวไทยภาคกลางโดยทั่วไป ส่งผลต่อการเลือกนำเสนอตัวตนของชาวลื้อที่ต้องการแสดงถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ตนให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่ประทับใจแก่นักท่องเที่ยวด้วยทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ เช่น สถาปัตยกรรมแบบไทลื้อ วิถีชีวิต และอาคารบ้านเรือนแบบไทลื้อดั้งเดิม ปัจจุบันยังมีการสร้างบ้านไทลื้อจำลองและศูนย์วัฒนธรรมไทลื้อผ่านการสร้างพิพิธภัณฑ์ที่เป็นอาคารแบบประยุกต์ด้วยกลิ่นอายของสถาปัตยกรรมแบบล้านนาผสมผสานกับ

ความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทลื้อ รวมถึงการจัดแสดงนิทรรศการที่แสดงถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวไทลื้อผ่านการจัดแสดงเครื่องใช้พื้นบ้าน เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม และเครื่องแต่งกาย ซึ่งหมายรวมถึงวัฒนธรรมการทอผ้าอันเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่สืบต่อกันมาตราบจนปัจจุบัน เพื่ออนุรักษ์สืบทอดประเพณีวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไป

6. บทสรุป

การเกิดขึ้นของกระบวนการรื้อฟื้นวัฒนธรรมนั้น สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนชาวลื้อเชียงคำได้เข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวอย่างจริงจัง กระทั่งนำไปสู่ขบวนการรื้อฟื้น สืบสาน และประดิษฐ์สร้างประเพณีวัฒนธรรมอันสะท้อนถึงการแสดงตัวตนของความเป็นไทลื้อได้อย่างเป็นพลวัต ไม่ว่าจะเป็นการประดิษฐ์ท่าระบำรำฟ้อนรวมถึงเครื่องดนตรีต่างๆ ที่อ้างถึงความเป็นลื้อ ส่วนการขับลื้อนั้นนับได้ว่าเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของชาวลื้อกระทั่งได้ถูกนำกลับมารื้อฟื้นเพื่อการสืบสาน และสำหรับสิ่งทอไทลื้อนั้นถือเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ถูกเลือกมานำเสนอบนเวทีการท่องเที่ยวอย่างโดดเด่นจากการรวมตัวกันเพื่อรื้อฟื้นสืบสานประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทลื้อได้มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการรวมกลุ่มทางสังคมกระทั่งผลักดันเกิดเป็น “ชมรมไทลื้อเชียงคำ” ขึ้นซึ่งเป็นการรวมตัวกันในระดับอำเภอและขยายออกสู่ในระดับประเทศในนาม “สมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย” อย่างเป็นรูปธรรม

สำหรับการจัดงานเทศกาลวัฒนธรรมหรืองานสืบสานตำนานไทลื้อนั้นถือได้ว่าเป็นพื้นที่สำหรับแสดงตัวตนของ “ชาวลื้อ” ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการต่อรองกับการจัดการวัฒนธรรมโดยรัฐผ่านการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ การเสนออัตลักษณ์ และปฏิบัติการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการจัดงานสืบสานตำนานไทลื้อ ซึ่งในด้านหนึ่งถือเป็นปฏิบัติการที่ชี้ให้เห็นถึงการแสดงความ

จงรักภักดีต่ออำนาจรัฐไทยผ่านการจัดวางวัฒนธรรมของชาวลื้อในฐานะที่เป็นท้องถิ่นหรือชุมชนหนึ่งๆ ของรัฐไทย นอกจากนี้ การมีวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ และศาสนาที่ไม่ต่างไปจากความเป็นไทย ส่งผลให้กิจกรรมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนชาวลื้อเชียงคำแห่งนี้กลายเป็นพื้นที่ของการแสดงตัวตนที่เต็มไปด้วยความทรงจำร่วมทางสังคมของผู้คนในชุมชนคนพลัดถิ่นแห่งนี้ในฐานะที่ธำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ลื้อเช่นเดียวกัน

บรรณานุกรม

ชมรมล้านนาคดี และวิทยาลัยครูเชียงใหม่ สหวิทยาลัยล้านนา. 2529. *เอกสารรวมบทความทางวิชาการเรื่อง ไทลื้อ: เชียงคำ.* เชียงใหม่: ชมรมล้านนาคดี และวิทยาลัยครูเชียงใหม่ สหวิทยาลัยล้านนา.

ดิเรกชัย มหัทธนะสิน. (2529). "ระบำรำฟ้อน: ไทลื้อปี 2529". ใน อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว (บก.) *เอกสารรวมบทความทางวิชาการเรื่อง ไทลื้อ:เชียงคำ.* (หน้า 132-139). เชียงใหม่: ชมรมล้านนาคดีและวิทยาลัยครูเชียงใหม่ สหวิทยาลัยล้านนา.

ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. (2542). "การประดิษฐ์สร้างประเพณี: ประวัติศาสตร์ของปัจจุบัน (The Invention of Tradition: A History of the Present)". *ศิลปวัฒนธรรม*, 21(1): 77-83.

พัฒนา กิติอาษา. (2546). *ท้องถิ่นนิยม (Localism): การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

รจยา อาภากร. มปป. *ไทลื้อ: Tai Lue.* มปท.: สำนักพิมพ์มติชน.

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2535). "ผ้าทอพื้นบ้าน ศิลปะบนผืนผ้า สายใยแห่งวัฒนธรรมอาเซีย". *อนุสาร อสท.* , 32: 9 (เมษายน).

ลดาวัลลิ์ วงศ์ศรีวงศ์. (2535). "เอกลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรมของไทลื้อ" *เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง "มรดกสิ่งทอไทลื้อกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมในล้านนา".* เชียงราย: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบนและสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ฤโสพา (นามแฝง). (2545). "เที่ยวเชียงคำ เรียนรู้วัฒนธรรมไทยลื้อ". *อนุสาร อสท.*, 42: 7 (กุมภาพันธ์).

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2544). *มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน.* (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ภูมิปัญญา.

สมศักดิ์ สุวรรณสุจริต. (2541). “เชียงคำ: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต” ใน *เอกสารแนะนำอำเภอเชียงคำ*. พะเยา: สภาวัฒนธรรมอำเภอเชียงคำ. (อัดสำเนา).

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2537. *เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “วัฒนธรรมไทลื้อกับการปรับตัวในกระแสของการเปลี่ยนแปลง”*. วันที่ 16-17 กันยายน 2537. เชียงใหม่: สำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

อรรถพล วชิรสิโรดม. (2548). “สืบสานตำนานไทลื้อโลก... งานใหญ่ของชาวไทลื้อ”. *หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน*. ฉบับวันจันทร์ที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 (หน้า 34).

อุทิศ ปฐมของ. (2541: 33). “หมู่บ้านไทลื้อเชียงคำ” ใน *เอกสารแนะนำอำเภอเชียงคำ*. พะเยา: สภาวัฒนธรรมอำเภอเชียงคำ. (อัดสำเนา).

Cohen, Paul T. (2000). “Lue Ethnicity in National Context: A Comparative Study of Tai Lue Communities in Thailand and Laos”. *Journal of the Siam Society*. Vol. 86, Parts 1&2. (pp. 49-61).

_____. (2002). “The Lue Diaspora”. *Paper Presented at the 8th International Thai Studies Conference*. Nakorn Phanom, Thailand.

Hobsbawm, Eric. (1983). “Introduction: Inventing Traditions”. in Erik Hobsbawm and Terence Ranger (eds.). *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press.

Keyes, Charles F. (1993). *Who are the Lue?: Revisited Ethnic Identity in Lao, Thailand, and China*. Washington D.C.: University of Washington.

Moerman, Michael. (1965). "Who are the Lue? Ethnic Identity in a Complex Society". *American Anthropologist*. 67: 1215-1230.

Wood, Robert E.(1984). "Ethnic Tourism, the State, and Cultural Change in Southeast Asian". *Annals of Tourism Research*. 11: 353-374